

Preporuke za škole u kontekstu COVID-19 za školsku 2021/2022. godinu

Uvod

U suzbijanju širenja COVID-19 zatvaranje škola bila je jedna od najčešće primjenjenih intervencija. Do sredine aprila 2020, 192 zemalje u svijetu zatvorile su škole, utječući na preko 90% učenika u svijetu. U studiji Augera i suradnika, zatvaranje škola je bilo povezano sa relativnom promjenom u incidenci/sedmica za -62% (95% CI, -71% do -49%).

Zatvaranje škola diljem svijeta kao odgovor na pandemiju uzrokovanu virusom COVID-19 predstavlja nezabilježen rizik po obrazovanje, zaštitu i blagostanje djece. Prekid nastave može imati ozbiljne posljedice po sposobnost djece da uče. Što duže društveno marginalizovana djeca odsustvuju iz škola, to su veće šanse da se neće vratiti u njih. Duži period obustave rada škola utiče i na pružanje drugih osnovnih usluga, kao što su imunizacija, posluživanje užina, zaštita mentalnog zdravlja i psihosocijalna podrška a nedostatak interakcije s vršnjacima i narušavanje rutine mogu izazvati i stres i anksioznost.

Negativni efekti zatvaranja po sigurnost, blagostanje i učenje djece su dobro dokumentirani. Prekid pružanja usluga školovanja ima i ozbiljne dugoročne posljedice po ekonomije i društva, kao što su produbljivanje nejednakosti, pogoršanje opšteg zdravstvenog stanja i slabljenje društvene kohezije.

Ipak, kako bi se spriječile epidemije COVID-19 u školama potrebno je primjenjivati višestruke preventivne strategije, uz poduzimanje svih razumnih mjera zaštite učenika, studenata, nastavnika, drugog osoblja, te članova njihovih obitelji. Pri tome obavezno treba voditi računa i o epidemiološkim i drugim kontekstualnim faktorima.

Nadležna ministarstva obrazovanja, u suradnji sa kantonalnim javnozdravstvenim ustanovama, trebaju donijeti odluku o implementaciji preventivnih strategija protiv COVID-19. Faktori koje trebaju uzeti u obzir su: nivo prijenosa COVID-19 u zajednici (nizak, umjern, visok i vrlo visok, pogledati dokument *Javnozdravstveni kriteriji za prilagođavanje javnozdravstvenih i društvenih mjera u kontekstu COVID-19*), obuhvat imunizacijom u zajednici, kao i među nastavnim osobljem i učenicima, kapaciteti zdravstvenih ustanova, kapaciteta za skrining testiranja, zabilježene epidemije i porast trenda oboljevanja u školi i zajednici.

Odvijanje nastave tokom pandemije COVID-19 moguće je sprovesti na više načina. Otvaranje škola u punom kapacitetu nosi najveći rizik od prenosa COVID-19 i nastajanja žarišta, te širokog prijenosa u zajednici. Ovaj rizik se može smanjiti provođenjem higijenskih i epidemioloških mjera,

međutim zbog ograničenih kapaciteta, kao i problema u kontroli ponašanja djece i adolescenata, to predstavlja izazov.

Istraživanje žarišta COVID-19 u školama, nastalog nakon otvaranja škola u nestabilnoj epidemiološkoj situaciji, ukazuje na opasnost ovakvog pristupa, posebno kako rezultati istraživanja pokazuju, prisutnost velikog broja učenika u razredu, kao i nedovoljan prostor po učeniku. To je za posljedicu imalo nemogućnost održavanja fizičke distance, koja je neophodna za kontrolu COVID-19.

Potpuni prelazak na alternativne vidove nastave, putem medija i online, u trenutnom epidemiološkom kontekstu uzrokovanom pandemijom COVID-19 nosi najmanji rizik, međutim zbog gore navedenih razloga ovo ne može biti jedino prihvatljivo rješenje, a za neke uzraste je i potpuno nesprovodivo.

Porast broja slučajeva COVID-19 i potvrda prisustva delta varijante SARS-CoV-2 sredinom 2021. godine, koju karakterizira viša zaraznost, ukazuju da je zaštita od izlaganja u školskom okruženju od iznimne važnosti.

Potrebno je razmotriti sve mogućnosti ostavljanja škola otvorenim, ali uz provođenje preventivnih strategija, i u ovisnosti od lokalnog konteksta i nivoa prijenosa COVID-19. To uključuje i kombiniranu nastavu i ograničavanje broj učenika u razredu. Također, moguće je razmotriti privremeno zatvaranje obrazovnih ustanova, uz korištenje drugih alternativa nastave – online nastava.

Preventivne strategije uključuju: promociju vakcinacije, nošenje maski, fizičku distanca, skrining testiranja za identifikaciju slučajeva i klastera, ventilaciju, respiratornu higijenu i higijenu ruku, ostati kući u slučaju bolesti, izolaciju i praćenje kontakata, čišćenje i dezinfekciju.

Preporuke za sigurno održavanje nastave u kontekstu COVID-19

Edukacija i organizacija

Educirati osoblje, roditelje i učenike o COVID-19, uključujući simptome, komplikacije, kako se prenosi i kako spriječiti prijenos. Informirati se o COVID-19 putem uglednih izvora kao što su zdravstvene ustanove, Svjetska zdravstvena organizacija (SZO), UNICEF. Ukazati na lažne informacije/mitove koji mogu kružiti usmenim putem ili online.

Educirati svo osoblje i učenike, kao i u što većoj mjeri roditelje o mjerama za sprječavanje širenja COVID-19, kao i o važnosti istih.

Ažurirati ili razviti planove za vanredne situacije u školi. Ovi planovi moraju uključivati odgovorne osobe, aktivnosti koje se trebaju poduzeti u slučaju da neko od đaka, osoblja ili njihovih

ukućana bude bolestan, sa sumnjom na COVID-19; kao i određenu prostoriju ili područje za izolaciju oboljelog, identifikaciju bliskih kontakata. Plan treba uključivati kontakt s lokalnom nadležnom zdravstvenom ustanovom, kojima se osoblje škole treba obratiti u gore navedenom slučaju, kao i sa roditeljima.

Bez obzira na koji način počne nastava, planirati modele održavanja nastave za učenike koji moraju biti u samoizolaciji, kao i za roditelje i učenike koji spadaju u ugrožene skupine (kronične bolesti).

Planirati programe mentalne podrške i voditi računa o mentalnom zdravlju osoblja i učenike tokom pandemije.

Osnovni principi prevencije

Osnovni principi: nošenje maski za učenike (djeca uzrasta od 6 do 11 godina trebaju nositi masku izvan učionice, a ne moraju za vrijeme nastave; dok djeca starijih uzrasta trebaju nositi masku i za vrijeme nastave), nošenje maski za nastavno i drugo osoblje, održavanje adekvatne fizičke udaljenosti, održavanje higijene ruku.

Vakcinacija protiv COVID-19 nastavnog osoblja i učenika u ovisnosti o preporučenoj dobi za vakcinaciju, kao i njihovih članova kućanstava, ključna su strategija koja će pomoći da škole funkcioniraju u punom kapacitetu.

Učenici, nastavnici i ostalo osoblje trebaju ostati kući ako oni ili neko od njihovih ukućana ima simptome povezane sa COVID-19 (glavni simptomi su povišena tjelesna temperatura, kašalj, gubitak čula njuha/okusa, malaksalost; drugi simptomi: bolovi, glavobolja, konjuktivitis, proljev, osip na koži).

Učenici, nastavnici i ostalo osoblje trebaju ostati kući ukoliko su pozitivni na COVID-19 ili su u izolaciji. Ostati kući i u ukoliko su nedavno bili u kontaktu sa osobom oboljelim od COVID-19.

Kroz edukaciju osoblja, učenika i roditelja preporučiti da se budno motri zdravstveno stanje, a posebno mogući znaci COVID-19, i da se pravovremeno kontaktiraju nastavno osoblje u školi i nadležne zdravstvene službe. Relevantne informacije mogu se naći na stranici Zavoda za javno zdravstvo FBiH (<http://www.zzjzfbih.ba>). U skladu sa mogućnostima, škole mogu organizirati periodična skrining testiranja učenika (u ovisnosti o dobi uz suglasnost roditelja) i osoblja, u područjima sa visokim nivoom prijenosa infekcije, i to na određenom uzorku sa brzim antigenskim testovima.

Škole moraju osigurati redovno pranje ruku vodom i sapunom, dezinfekciju ruku sredstvima na bazi alkohola (min 60%). Na mjestima za pranje/dezinfekciju ruku staviti slikovne upute ili osigurati prisustvo osoblja za nadzor.

Redovito čistiti školske zgrade, učionice i posebno sanitarne čvorove najmanje dva puta dnevno, posebno površine koje mnogi dodiruju (ograde, stolovi, sportska oprema, ručke na vratima i prozorima, igračke, pomagala za učenje i sl.). Za čišćenje koristiti standardna sredstva za čišćenje i dezinfekciju. Prekomjerno korištenje dezinfekcijskih sredstava (npr. prskanje prostorija), bez prethodnog čišćenja, ima malu ili nikakvu učinkovitost na kontrolu infekcije, a može izazvati i neželjene reakcije.

Neophodno je osigurati adekvatno provjetravanje prostorija u školi. Kada god to vremenske prilike dozvoljavaju preporučuje se da određen broj prozora ili vrata u prostorijama u kojima se boravi budu otvoreni, u suprotnom otvoriti ih za vrijeme odmora i između smijena. Voditi računa o sigurnosnim i zdravstvenim rizicima.

Organizacija produženog boravka u osnovnim školama se ne preporučuje. Ukoliko je neophodno istu organizirati onda preporučujemo da to bude u stalnim grupama, da svaka grupa boravi u odvojenoj prostoriji i da se onemogućuje miješanje između grupa.

Ako postoji organiziran prijevoz za učenike, vozači trebaju primjenjivati sve preporuke za javni prijevoz i educirati roditelje i učenike o važnosti pridržavanja ovih mjera u prijevozu. Savjetovati roditelje i učenike da izbjegavaju korištenje gradskog javnog prijevoza kada god je to moguće.

Škole trebaju promovirati održavanje minimalne fizičke udaljenosti od najmanje 1 m.

Preporučene mjere za održavanje fizičke distance uključuju:

- Organizirati početak i završetak nastave svaki dan tako da u hodnicima i na ulazima/izlazima bude u isto vrijeme prisutan što manji broj đaka, jasno označiti smjer za kretanje, ograničiti ulaz roditeljima i starateljima u školsku ustanovu.
- Ograničiti miješanje učenika između razreda za vrijeme školskih i van školskih aktivnosti.
- Smanjiti broj učenika u grupi/razredu na manji broj, kako bi se osigurala udaljenost od minimalno 1 m između mjesta za sjedenje.
- Škole mogu smanjiti vrijeme odmora, mijenjajući vrijeme i mjesto za užinu (u razredu, umjesto u menzi ili drugim zajedničkim prostorijama).
- Otkazivanje okupljanja, sportskih igara i drugih događaja koji stvaraju gužve.
- Podići svijest učenika kako bi osigurali da se ne okupljaju u većim grupama ili dok su u redu prilikom ulaska i izlaska iz škole, i za vrijeme odmora.

Izvori

1. UNESCO. COVID-19 impact on education.
2. Auger KA, Shah SS, Richardson T, et al. Association between statewide school closure and COVID-19 incidence and mortality in the US. JAMA. Published online July 29, 2020.
3. UNICEF. Okvir za ponovno otvaranje škola, UNICEF, april, 2020.
4. Stein-Zamir C, Abramson N, Shoob H, Libal E, Bitan M, Cardash T et al. A large COVID-19 outbreak in a high school 10 days after schools' reopening, Israel, May 2020. Eurosurveillance. 2020;25(29).
5. WHO. Considerations for school-related public health measures in the context of COVID-19, sept 2020.
6. CDC. Guidance for COVID-19 Prevention in K-12 Schools, aug 2021.
7. WHO. Schooling during COVID-19 - Recommendations from the European Technical Advisory Group for schooling during COVID-19, mart 2021.